

A4-kranten bevatten artikelen van NRC Handelsblad over actuele onderwerpen. Deze A4-kranten kunnen worden gebruikt in lessen en bij opdrachten voor scholieren in het 'Studiehuis' (hoogste klassen havo/vwo). De A4-kranten zijn gratis te 'downloaden' via www.nrc.nl/scholieren.

STEPNET

De redactie van Stepnet van uitgeverij ThiemeMeulenhoff maakt opdrachten bij artikelen in de A4-kranten. Deze opdrachten zijn te vinden op de website www.stepnet.nl. De artikelen in de A4-kranten zijn zo gekozen dat er voor meerdere vakken opdrachten bij gemaakt worden.

Dit schooljaar maken ook Algemeen Dagblad, Trouw en de Volkskrant op hun websites A4-kranten voor het Studiehuis.

NRC HANDELSBLAD

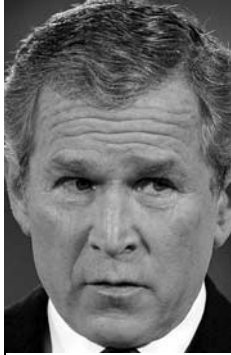

Foto AP

George W. Bush: weloverwogen wildeman

George W. Bush gold lang als het mislukte zoonje van een grootse vader. George Bush senior was de slimste student op de universiteit, hij was in de Tweede Wereldoorlog een dapper militair, verdiende kapitalen in de olie-industrie, begon een politieke loopbaan en werd de hoogste baas in het Witte Huis.

Bush junior deed het niet goed op school, hij ontweek de militaire dienstplicht vanwege Vietnam, mislukte als zakenman en had een

Vervolg **PAGINA 2**

De dreigende oorlog tegen Irak heeft een hoog déjà vu-gehalte. Er is al eens een George Bush ten strijde getrokken tegen Saddam Hussein. De dictator werd verslagen, maar niet verjaagd. Nu moet de zoon het karwei van de vader af maken, is weleens gezegd. Maar de verschillen tussen toen en nu zijn groter dan de overeenkomsten.

Foto AP

Saddam Hussein: wrede dictator

Saddam Hussein werd in 1937 geboren in een dorp bij Tikrit, ten noorden van Bagdad. Zijn familie was arm, zijn vader liep weg toen Saddam nog klein was. Zijn oom, een fascistisch georiënteerde legerofficier, ontfermde zich over hem en zorgde dat hij een opleiding kon volgen. Op de militaire academie werd hij geweigerd, waarna hij rechten ging studeren.

Saddam werd in 1957 lid van de Ba'ath-partij, toen nog een kleine politieke club en na

Vervolg **PAGINA 2**

Golfoorlog I+II

INHOUD

Waarom deze oorlog	3
Bondgenoten	4
De olie	5
De wapens	7
Na de oorlog	11

NRC HANDELSBLAD

A4-krant

Golfoorlog
I en II

2

BUSH EN SADDAM

Vervolg van
PAGINA 1

reputatie als drinkebroer en boemelaar. Op zijn veertigste werd George Bush geheelont-houder. Volgens hem lukte dat, omdat hij op aanraden van de bekende tv-dominee Billy Graham „Jezus had toegelaten in zijn hart”.

Daarna ging George Bush de politiek in. Hij werd gekozen als gouverneur van Texas. Op politiek gebied gold hij lang als een lichtgewicht met weinig kennis van zaken. Als zijn sterke punten werden genoemd zijn soepele omgang met mensen, zijn ontspannen optreden en het gemak waarmee hij dingen aan anderen overlaat. Hij kan goed delegeren, heet dat.

Bush werd na de soapachtige verkiezingsstrijd in december 2000 president van de VS. Zijn politieke programma voorzag in verder terugtreden van de federale overheid, in een politiek die goed zou zijn voor ‘big business’, in een enorme belastingverlaging, in een versterkte defensie en in minder actief optreden van de VS in het buitenland. Omdat Bush maar heel nipt van zijn tegenstander Al Gore gewonnen had, leek het er echter op dat hij zijn politieke plannen niet zomaar zou kunnen verwezenlijken.

Maar toen kwam 11 september 2001. De terroristische aanslagen op de Twin Towers, de twee torens van het World Trade Center, en het Pentagon hebben Bush de kans gegeven zich te bewijzen. Hij heeft het Amerikaanse volk getroost en hij sprak daarbij gespierde taal. Hij heeft zich niet als een wildeman in wraakacties gestort, maar weloverwogen actie ondernomen. En met

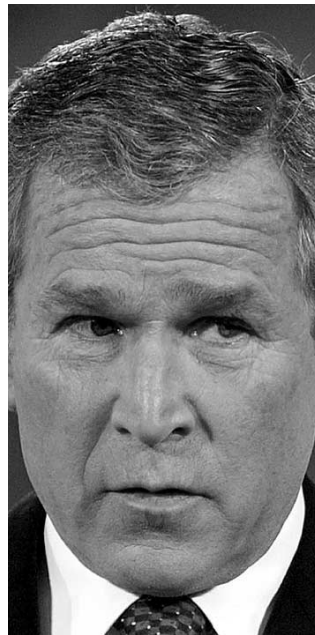

Foto AP

succes. Weliswaar is de aanstichter van het kwaad, Osama bin Laden, niet gepakt, maar in Afghanistan is wel het regime dat de terroristenleider steunde om zeep geholpen.

Het heeft Bush populair gemaakt bij het Amerikaanse volk en daaruit heeft hij behendig politieke munt weten te slaan. Het Congres heeft Bush al het geld dat hij zegt nodig te hebben ter beschikking gesteld om de ‘war on terror’ verder te kunnen voeren. In het buitenland, vooral in Europa, wordt Bush verweten dat Amerika te veel in zijn eentje opereert. Unilateraal heet dat. Maar zolang Bush in eigen land geen kwaad kan doen, zal hij van die beschuldigingen waarschijnlijk niet wakker liggen.

Vervolg van
PAGINA 1

deel aan pogingen om de regering ten val te brengen. In 1963 nam de Ba’ath-partij samen met andere groeperingen de macht over in Irak en vestigde een zeer wreed regime. Saddam speelde daar toen nog geen rol in, maar ongetwijfeld heeft hij er veel geleerd. Het Ba’ath-regime viel na negen maanden door een nieuw militair regime, de partij werd verboden en Saddam moest onderduiken. Ondergronds speelde hij een belangrijke rol bij de hervorming van de organisatie.

In 1968 greep de Ba’ath-partij opnieuw de macht en Saddam werd de tweede man na president Ahmed Hassan al-Bakr. Negen jaar later schoof hij Bakr opzij. Hoewel het regime onder Bakr al wreed had afgerekend met tegenstanders, deed Saddam er nog een schepje bovenop. Bij de ‘saddamisering’ van de Ba’ath-partij werden honderden vermeende tegenstanders vermoord.

En zo is Saddam Hussein geworden tot wat hij nog steeds is: een man die kinderen laat martelen voor de ogen van hun ouders, een man die een oorlog tegen Iran lanceerde, die Koeweit annexeerde en daarvoor zelfs een oorlog tegen de hele wereld riskeerde, die gifgasen tegen zijn eigen Koerdische bevolking gebruikte en mogelijk een kernbom bouwde. Een man die er niet voor terugdeinsde bijna de hele wereld uit te dagen.

Maar hij is ook een pragmatisch man, iemand die moeiteloos van standpunt kan veranderen, een principe opgeeft als hem dat beter uitkomt.

Saddam Hussein zal ook

Foto AP

nooit toegeven dat hij de eerste Golfoorlog verloren heeft. In Irak, waar overal grote portretten van hem hangen, leren de kinderen dat hun Saddam intertijd de Amerikanen heeft verslagen. Hij heeft ook steeds geweigerd zich te onderwerpen aan de bepalingen die hem na de Golfoorlog werden opgelegd om wapens te vernietigen. Dat zijn volk daardoor verarmd is geraakt, kan hem niet schelen. Saddam Hussein is een dictator van de ergste soort en als hij verdreven en gedood zal zijn, zal waarschijnlijk niemand in de wereld daar om treuren.

Golfoorlog I

De geschiedenis herhaalt zich. Hier verderop in deze krant zijn voorpagina's afgedrukt van Amerikaanse kranten van vlak voor en tijdens Golfoorlog I

Waarom deze oorlog?

Irak heeft massavernietigingswapens en Saddam Hussein zal niet terugdeinzen om ze te gebruiken ook. En dus moet Saddam onschadelijk gemaakt worden.

In januari 2002 hield George Bush in het Congres zijn eerste 'State of the Union', de jaarlijkse toespraak waarin de Amerikaanse president zijn politieke plannen ontvouwt. In die rede sprak hij voor het eerst over schurkenstaten die een „As van het kwaad” hebben gevormd. In de eerste plaats Irak, en verder Iran en Noord-Korea. Zij zouden steun verlenen aan het internationale terrorisme en Amerika bedreigen.

Bush' woorden werden serieus genomen, natuurlijk, maar toch konden zich op dat moment maar weinig mensen iets voorstellen bij het idee dat de VS werkelijk Irak zouden willen aanvallen. Saddam Hussein mocht dan een wrede dictator zijn die bovendien al jaren de wapeninspecteurs van de Verenigde Naties in zijn land had tegengewerkt, maar er was geen enkele aanwijzing dat hij een rol had gespeeld bij de aanslagen van 11 september. Verder leek hij ook geen nieuwe agressieve plannen te hebben. Critici beweerden zelfs dat Bush deze nieuwe vijand nodig had, omdat Osama bin Laden hem ontglipt was.

Maar in de loop van 2002 is steeds duidelijker geworden dat de VS er niet voor zouden terugdeinzen een oorlog te beginnen. Groot-Brittannië sloot zich daarbij onmiddellijk aan. Vanaf september 2002 hebben George Bush en Tony Blair zich ingespannen om Irak met behulp van ultimata op de knieën te dwingen. Maar toen zeiden zij ook al: „Niets doen is geen optie meer.”

De directe reden voor een aanval op Irak was de overtuiging geweest dat Irak biologische en chemische wapens bezit en zelfs de mogelijkheid heeft om kernwapens te maken. Harde bewijzen konden ze daarvoor niet geven, althans geen bewijzen die voor anderen overtuigend genoeg waren. Maar in het verleden had Saddam Hussein zo vaak wapeninspecties

(die waren ingesteld nadat Irak de Golfoorlog had verloren) gesaboteerd - sinds 1998 waren er helemaal geen wapeninspecteurs meer in Irak geweest - dat er goede redenen waren om aan te nemen dat er in Irak wat dit betreft heel wat aan de hand was dat het daglicht niet kon verdragen. En, zeiden Bush en Blair, we weten allemaal dat Saddam Hussein een gewetenloze dictator is die er geen bezwaar tegen zou hebben zulke wapens aan groepen terroristen te leveren.

De inspanningen van Bush en Blair leidden in eerste instantie tot de hervatting van de VN-wapeninspecties in Irak.

De chef van deze wapeninspecteurs, de Zweed Hans Blix, vertrok met zijn groep naar Bagdad en bezocht allerlei verdachte plaatsen, waar chemische of biologische stoffen verborgen zouden zijn. De inspecteurs vonden wel van alles maar geen keiharde bewijzen van massavernietigingswapens. Wel rapporteerden ze dat Irak niet goed meewerkte. Dat laatste was voor de VS en Groot-Brittannië, die zelf ook niet met overtuigende bewijzen konden komen, steeds het punt waar het allemaal om draaide. Wie niet meewerkt, heeft iets te verbergen. Die moet met geweld bedwongen worden.

Foto Reuters

Colin Powell

Tijdens de Golfoorlog in 1991 was Colin Powell dagelijks op de televisie te zien. Als opperbevelhebber van het leger lichtte hij vanuit Washington het verloop van de oorlog toe. Hij was mateloos populair bij het Amerikaanse volk en nadat hij in 1993 uit de actieve dienst vertrok, lag een glanzrijke politieke carrière voor hem open. Hij had president kunnen worden als hij dat gewild had. Maar hij werd minister van Buitenlandse Zaken onder George Bush jr. In de regering Bush is hij steeds degene geweest met de gematigde standpunten. Na 11 september leek hij als adviseur van Bush naar de achtergrond gedrongen door haviken als Donald Rumsfeld. Maar de laatste maanden heeft hij zijn voorzichtige standpunten blijkaar herzien en in de aanloop naar de oorlog tegen Irak heeft hij een prominente rol gespeeld. Vooral met zijn rede in de Veiligheidsraad, waarin hij bewijzen toonde dat Irak zijn wapens verbergt, maakte hij veel indruk.

Golfoorlog I

Macht en olie

De eerste Golfoorlog is met Saddam Hussein begonnen. Begin augustus 1990 trok hij met een leger buurland Koeweit binnen, dat in zijn ogen historisch gezien bij Irak hoorde. De bezetting had vooral een economische reden: Koeweit is zeer rijk aan olie en Irak zou bovendien een eigen verbinding krijgen met de Perzische Golf. Irak had trouwens ook enorme schulden aan Koeweit, die het op deze manier mooi kwijt was.

Maar Saddam had nog andere grote ambities. Hij wilde leider van alle Arabieren worden en vanuit Irak het hele Midden-Oosten beheersen. De bezetting van Koeweit was de eerste stap in wat hij de „heilige oorlog tegen het westerse imperialisme” noemde. Achteraf is het vooral deze ambitie die hem de das om gedaan heeft. De bezetting van Koeweit alleen had de Amerikanen misschien niet zo heftig in beweging gebracht. Tot dat moment waren de verhoudingen tussen Irak en de VS eigenlijk prima. De Amerikanen beschouwden Irak zelfs als een bondgenoot tegen het land waar ze zich wel grote zorgen om maakten: Iran. De megalomane plannen van Saddam Hussein vormden in meerdere opzichten een bedreiging. Saddam zou kunnen doorstoten naar Saoedi-Arabië en wie weet nog verder. Daarmee zouden de machtsverhoudingen in het toch al zo wankle Midden-Oosten verschuiven en dat was geen prettig vooruitzicht. Maar wat de Amerikanen - en hun niet alleen - vooral zorgen baarde, was het vooruitzicht dat Irak de macht zou kunnen krijgen over ongeveer de helft van de olievoorraden in de wereld. En dus moest Saddam Hussein een halt worden toegeroepen.

Bondgenoten gezocht

George Bush jr. heeft niet zoveel op met het buitenland. Hij doet de dingen graag op zijn manier en wil zich niet te veel gehinderd voelen door bezwaren van andere landen. Maar voor de oorlog tegen Irak heeft hij heel erg zijn best gedaan om daarvoor internationale steun te krijgen.

Toen George Bush in zijn toespraak in januari 2002 sprak over de „As van het kwaad”, kwam er onmiddellijk protest van de schurkenstaten zelf: Irak, Iran en Noord-Korea. Dat was te verwachten. Maar dat de andere staten in het Midden-Oosten en zelfs de bondgenoten in Europa terughoudend reageerden, was waarschijnlijk een grotere teleurstelling dan Bush liet merken. Want ook al vind je dat je dat je alle gelijk van de wereld hebt, als je een oorlog wilt beginnen is het beter om zoveel mogelijk bondgenoten aan jouw kant te hebben.

In maart 2002 stuurde Bush zijn vice-premier Dick Cheney naar het Midden-Oosten om de landen daar naar zijn kant over te halen. Maar Cheney boekte daarbij geen succes. De Arabische landen moeten weinig van Saddam Hussein hebben, maar Saddam vormt niet het grote gevaar, vinden ze daar. Israël is volgens deze landen het grote probleem. Kroonprins Salman ibn Hamad al-Khalifa van Bahrein zei het zo: „In de Arabische wereld wordt de dreiging heel anders gezien. De mensen die vandaag op straat sterven, doen dat niet als resultaat van een Iraakse actie. Ze sterven als gevolg van een Israëlische actie. En zo sterven de mensen in Israël als gevolg van de reactie daarop.” Bovendien heeft 11 september de tegenstelling tussen het Westen en de islamitische landen zichtbaarder gemaakt dan ooit tevoren. De Arabische landen hebben allemaal te maken met sterk anti-Amerikaanse gevoelens bij hun bevolking.

Het enige land in het Midden-Oosten

dat altijd achter de VS staat, is Israël, dat trouwens in de vorige Golfoorlog aanvallen van Irak te verduren heeft gekregen. Maar als militaire bondgenoot stelt Israël niet zoveel voor. Het land is zelf in een oorlog verwickeld, tegen de Palestijnen.

Zelfs Europa, dat in 1991 pal achter Amerika stond, reageerde in het begin heel terughoudend op de Amerikaanse plannen voor een militaire actie tegen Irak. Groot-Brittannië was het enige Europese land dat meteen bereid was mee te doen. De andere landen voelden er niets voor. Hun legers waren (en zijn) er niet voor toegerust. Bovendien zagen ze eigenlijk niets in zo'n 'preventieve oorlog' en konden ze niet goed invoelen op grond van welke argumenten die gerechtvaardigd kon worden. De rol van 'politie-agent van de wereld' die Amerika graag speelt, ligt Europa niet. En Europeanen kijken met minachting naar het extreme patriotisme in Amerika.

De VS en Groot-Brittannië hebben langs diplomatieke weg geprobeerd in ieder geval de Europese bondgenoten en

Rusland over de streep te trekken. Eerst zorgden ze ervoor dat de VN-wapeninspecties in Irak konden worden hervat. En in november 2002 nam de VN-Veiligheidsraad resolutie 1441 aan, die volgens Bush en Blair de mogelijkheid bood gewapende actie te ondernemen als Saddam Hussein de wapeninspecteurs een strobreed in de weg zou leggen.

Deze diplomatieke acties hadden succes, want het werd velen steeds duidelijker dat de Amerikanen en Engelsen serieus van plan waren een oorlog te beginnen. Daardoor besloten een aantal landen, waaronder Nederland, partij te kiezen – voor de VS. Maar al die landen bleven wel zeggen: de VN-Veiligheidsraad moet de aanval met een nieuwe resolutie goedkeuren. Belangrijke VN-lidstaten als Frankrijk en Duitsland en ook Rusland en China weigerden een nieuwe resolutie te steunen.

Verdeeldheid troef dus, deze keer. Maar het weerhoudt de Amerikanen en Engelsen er niet van te doen wat zij in hun ogen moeten doen.

Jacques Chirac

De Franse president Jacques Chirac speelt al dertig jaar een hoofdrol in de Franse politiek. In 1974 werd hij voor het eerst premier onder president Giscard d'Estaing, hij was burgemeester van Parijs en vorig jaar werd hij voor de tweede keer gekozen tot president. Chirac wordt in eigen land 'sympa' gevonden, maar hij wordt achtervolgd door corruptieschandalen. Doordat de Republikein Chirac zeven jaar heeft moeten regeren met een socialistisch parlement, heeft hij zich niet erg kunnen profileren. Dat is sinds vorig jaar anders en nu merkt ook het buitenland meer van hem. Binnen de EU heeft hij het afgelopen jaar een prominente rol gespeeld, onder andere door samen met Duitsland een nieuw plan voor het bestuur van de EU te presenteren. Velen vinden dat Frankrijk het ook in de kwestie Irak slim gespeeld heeft. Traditioneel is Frankrijk er nooit erg happig op om mee te doen aan internationale acties. Frankrijk was – onder meer vanwege zijn belangen in het Midden-Oosten – tegen een oorlog tegen Irak, maar heeft er wel steeds handig voor gezorgd dat het niet buiten spel kwam te staan.

Foto Reuters

Golfoorlog I

Oost, West en Midden-Oosten

Opvallend in de jaren 1990/91 was de grote eensgezindheid in bijna de hele wereld. Ook toen was het Amerika - onder George Bush senior - dat het initiatief nam voor een coalitie en een oorlog tegen Irak. Maar deze Bush kreeg binnen een paar maanden de steun van niet alleen de westerse en op het Westen georiënteerde industrielanden, maar ook van Rusland, China, Afrika (voor zover dat werelddeel geïnteresseerd was) en zelfs van de meeste Arabische landen in het Midden-Oosten.

Die eensgezindheid had waarschijnlijk veel te maken met de ineenstorting van de communistische regimes in Oost-Europa, die nog maar zo kort daarvoor had plaatsgevonden. De Koude Oorlog was voorbij. Er werd, vooral door Bush sr., veel gepraat over de nieuwe 'internationale rechtsorde'. Die zou garant staan voor vrede in de wereld en eiste dat er werd opgetreden zodra iets of iemand dat ideaal van vrede zou bedreigen.

In die opgetogen gemoedstoestand kwam de Veiligheidsraad van de VN voor het eerst in zijn bestaan tot een unaniem besluit over een zeer ingrijpende kwestie: de raad gaf het groene licht voor een oorlog tegen Saddam Hussein. Amerika zou het voortouw nemen, maar een grote coalitie zou bijdragen leveren in de vorm van soldaten, materieel en/of gebruik van strategisch grondgebied.

Ook Nederland deed mee en leverde onder andere patriotafweersystemen waarmee mogelijke raketten uit Irak op Turkije moesten worden onderschept.

De rol van de olie

Toen Irak zich na Golfoorlog I uit Koeweit moest terugtrekken, liet Saddam Hussein de Koeweitse oliebronnen in brandsteken. Foto AP

Olie is misschien niet de belangrijkste drijfveer voor een oorlog tegen Irak, maar olie speelt wel degelijk een rol het conflict. „Niemand heeft belang bij gedestabiliseerde oliemarkten.”

Toen Bush junior begin 2001 aantrad, liet hij zijn vice-president Cheney onmiddellijk een energierapport schrijven, met daarin een hoofdstuk over Irak. Amerika maakt zich zorgen over de afhankelijkheid van de import van energie, want de

eigen productie kan het verbruik op geen stukken na bijbenen. Op dat moment hoopten de VS nog op betere relaties met Irak, dat na Saoedi-Arabië de grootste oliereserves ter wereld heeft. Maar 11 september gooide roet in het eten.

De grote Amerikaanse oliebondgenoot Saoedi-Arabië ontpopte zich als een anti-Amerikaans broeinest: de meeste terroristen die de aanslagen pleegden, kwamen uit dat land. De veiligheid van de energietoevoer bleek dus nog onzekerder te zijn dan die al was.

‘Op termijn heeft het Westen (en Japan) de olie uit Irak nodig’, zegt Coby van der

Linde van Instituut Clingendael. ‘Met opdrogende bronnen in Alaska en de Noordzee is het toch wel vervelend als een belangrijke goedkope bron niet op de markt komt.’ De vraag is ook niet of olie een rol in het conflict speelt, maar op welke manier. Welk spel wordt gespeeld in de internationale diplomatie? Hoe wordt de olie straks verdeeld? En wat doen de oliemaatschappijen om hun belangen veilig te stellen?

Vervolg PAGINA 6

Golfoorlog I

Bloed voor olie

‘Geen bloed voor olie’ was een veelgehoorde kreet van actievoerders tegen de oorlog in 1990/1991. Het was waar dat olie een belangrijke drijfveer was om Saddam Hussein uit Koeweit te verjagen. Coby van der Linde, directeur tegeveer van het Instituut voor buitenlandse betrekkingen Clingendael, herinnert zich nog goed de eerste reactie van Bush senior, nadat Irak het naburige Koeweit was binnengevallen. Zij vertelt: ‘Bush zei: ‘Wij kunnen niet accepteren dat Irak 20 procent van de wereldolievoorraad controleert en de positie van Saoedi-Arabië in de OPEC (de organisatie van olieproducerende landen) ondermijnt.’ Dat was zijn eerste reflex, daarna sprak hij alleen nog maar netjes over de soevereine rechten van de Koeweiti’s.”

Begrijpelijk was die reactie overigens wel. Olie was en is nu eenmaal de belangrijkste energiebron waarop met name de westerse economieën draaien. Olieschaarste en daarmee stijgende olieprijzen kunnen zeer schadelijk zijn voor de wereldeconomie.

Om dezelfde reden speelde ook voor Saddam Hussein de olie een belangrijke rol. Met Koeweit erbij kon hij invloed uitoefenen op de olieproductie en de olieprijzen. Dat dacht hij tenminste. Maar dat was een misrekening van Saddam, want de andere OPEC-landen besloten vrij snel hun olieproductie op te voeren en wisten daarmee een dramatische en langdurige stijging van de olieprijs te voorkomen.

Toen Irak de oorlog verloor en zich moest terugtrekken uit Koeweit, liet Saddam een visitekaartje achter waarmee hij nogmaals het belang van de olie in deze oorlog onderstreepte. Hij liet de oliebronnen in brand steken waardoor de woestijn veranderde in een walmend zwart maanlandschap.

Vervolg van PAGINA 5

Lobbyen

Officieel wachten de grote westerse oliemaatschappijen stilletjes af hoe Irak er straks uitziet na de val van Saddam Hussein. Maar achter de schermen wordt al maandenlang koortsachtig geanticipeerd op een post-Saddam-tijdperk. De verenigde oppositie van Irak in Londen krijgt veel bezoek van lobbyisten van de oliemaatschappijen. En in Washington spraken in december de Iraakse oppositie, het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken en oliebedrijven over de wederopbouw van de Iraakse olie-industrie. Alle landen en oliemaatschappijen willen voorkomen straks in het post-Saddam-tijdperk het nakijken te hebben. Topman J. van der Veer van Koninklijke Shell zei in februari tijdens de presentatie van de jaarcijfers: 'Het zou een slechte zaak zijn als een nieuwe Iraakse regering landen zou uitsluiten.'

Zeker is ook dat in het diplomatieke overleg oliebelangen worden ingezet om landen die tegenstribbelen op de weg naar de oorlog, te 'bekeren'. In The Washington Post van september vorig jaar zei voormalig CIA-topman James Woolsey al: 'Het is vrij simpel. Frankrijk en Rusland hebben oliebedrijven en interesses in Irak. Hun moet duidelijk worden dat als deze landen meehelpen om een nieuwe regering te krijgen in Irak, wij ons best zullen doen om zeker te stellen dat deze regering met hen zal samenwerken.'

Contacten in Irak

Hoe de Iraakse oliereserves straks verdeeld zullen worden, hangt af van de vraag wat voor soort regime in het toekomstige Irak aan het bewind komt. Krijgt Irak na de val van Saddam Hoessein snel een regering die een eigen koers kan bepalen? Of komt er een militaire bezettingsmacht onder leiding van generaal Tommy Franks, die de lakens uitdeelt? In dat laatste geval krijgen grote Amerikaanse en Britse oliemaatschappijen als ExxonMobil, Texaco en BP mogelijk extra kansen.

En wat ook telt: 'De Amerikanen en Engelsen zullen zeker iets voor zichzelf opeisen. Na zoveel inspanningen zullen ze niet willen zien dat alleen bedrijven uit

Foto Reuters

Donald Rumsfeld

Hij behoort tot de oudgedienden in de Amerikaanse politiek. Donald Rumsfeld (70) vertegenwoordigde zeven jaar de staat Illinois in het Huis van Afgevaardigden, was economisch adviseur van Nixon en stafchef van het Witte Huis onder Gerald Ford. Hij is in die regeringsperiode ook twee jaar minister van Defensie geweest en was toen verantwoordelijk voor de terugtrekking van Amerika uit Vietnam. Als voorzitter van een naar hem genoemde commissie onderzocht hij de kwetsbaarheid van Amerika voor lange-afstandsraketten. De conclusie was dat landen als Iran, Irak en Noord-Korea een bedreiging konden vormen voor Amerika. Op grond van die conclusie haalde de regering-Clinton het plan voor een antiraketenschield weer uit de kast en besloot president Bush de productie van zo'n verdedigingsstelsel te gaan uitvoeren. Rumsfeld heeft een aanval op Irak steeds als onvermijdelijk gezien. Hij maakte zich erg kwaad over de aarzelingen en de tegenstand van de Europese bondgenoten.

andere landen in Irak voluit mogen investeren', zegt Coby van der Linde.

Voor de oliemaatschappijen is ook van groot belang dat ze straks contacten moeten kunnen leggen met Iraakse oliespecialisten. Ben van Gils, hoofd van de Energiegroep van adviseursbureau Ernst & Young Cap Gemini in Rotterdam: 'Ook als Irak voorlopig onder toezicht van de VN of de VS komt, kan men niet zonder lokale mensen. Dus daar proberen de maatschappijen contacten mee te onderhouden. 'In Bagdad hebben de afgelopen periode verschillende handelsdelegaties zichtbaar al afspraken gemaakt bij het ministerie van Olie. Dat zegt een VN-waarnemer van het 'olie-voor-voedsel'-programma in Irak.

Onuitputtelijke bronnen

De oliemaatschappijen vechten dus al om de buit. Maar hoeveel is er te verdelen? De huidige toestand van de Iraakse olie-industrie valt nauwelijks met een pen te beschrijven. Twee oorlogen (tegen Iran en de Golfoorlog) en jaren van sancties hebben diepe sporen achtergelaten. Op installaties zijn overal lekende kranen te zien waar olie uit druipet en gas ontsnapt. Rondom de raffinaderijen wordt gelekte olie in brand gestoken, om er maar van af te zijn. Machines zijn gesloopt om andere aan de gang te houden. Dat het land dagelijks nog zo'n 2 miljoen vaten weer te produceren, mag een wonder heten.

De voorraad in Irak is vrijwel eindeloos. De oliereserves worden geschat op 112 miljard vaten olie, 11 procent van de totale wereldvoorraad. Hiermee staat Irak op de tweede plaats, na Saoedi-Arabië met 262 miljard vaten, maar vóór de 99 miljard vaten van nummer 3, Iran. En dat zijn alleen nog maar de bewezen reserves. Op 125 plaatsen in Irak waar mogelijk olie ligt, is geboord en 90 daarvan bleken potentiële olievelde. De eerste zorg van een volgend regime in Bagdad zal echter niet het aanboren van nieuwe reserves zijn, maar het herstel van de kapotte installaties. Een karwei dat volgens experts minstens 30 miljard dollar zal kosten.

Om al die rijkdom te onderzoeken en te activeren, zal Irak hulp nodig hebben van buitenlandse oliemaatschappijen. In het verleden is dat ook gebeurd, maar door

oorlogen en sancties zijn de meeste maatschappijen uit Irak verdreven. De laatste jaren heeft Saddam alleen nog Franse, Russische en Chinese concerns toegelaten. Een strategische zet van de dictator, die de internationale politieke verhoudingen ingewikkelder heeft gemaakt. Deze landen zijn alledrie permanente leden van de VN-Veilighedsraad met vetorecht. Niet toevallig hebben zij zich ook alledrie verzet tegen een aanval op Irak.

Onderhandelingen

De belangen zijn groot. De oliemaatschappijen die onder Saddam wel voet aan de grond kregen, zijn bang dat hun contracten samen met de dictator ten onder zullen gaan. 'Saddam heeft ervoor gezorgd dat de Amerikanen en Britten eruit zijn gewerkt en heeft de Fransen, Russen en Chinezen concessies gegeven', zegt PvdA-Kamerlid Koenders. Maar dat zijn wel overeenkomsten die pas kunnen worden uitgevoerd als de sancties zijn opgeheven.

Onlangs zegde Bagdad de overeenkomst met het Russische Lukoil weer op en dat bewijst dat olie en internationale politiek dwars door elkaar heenlopen. Irak deed dat daags na het fiat van Moskou voor VN-resolutie 1441 tegen Irak en na berichten dat de Russen met de Amerikanen onderhandelden over hun steun bij het verdrijven van Saddam in ruil voor de erkenning van de Russische oliebelangen.

Blijft de vraag welke oliemaatschappijen straks, na het optrekken van de rook, aan tafel zullen zitten. Koenders vindt dat de VN de herverkaveling van de olieconcessies moeten regelen, zodat de belangen en rechten van alle betrokkenen meedingen. Coby van der Linde ziet de problemen rond de verdeling minder somber in. Er is er maar één die uiteindelijk voor de kosten van de oorlog zal moeten opdraaien, en dat is Irak zelf, denkt zij. En daarvoor is maar een bron: de olie. Om die inkomsten te genereren, zal Irak zoveel internationaal kapitaal nodig hebben dat de oliemaatschappijen wel zullen moeten samenwerken. In Irak is straks plaats genoeg voor iedereen.

De wapens van Saddam Hussein en de Verenigde Staten

Heeft hij ze of heeft hij ze niet? De wapeninspecteurs van de VN hebben niet kunnen bewijzen dat Irak massavernietigingswapens heeft. Maar ze hebben niet kunnen bewijzen dat ze er niet zijn.

Heb je bewijs nodig als je weet dat Irak wordt geleid door een agressieve dictator en als je weet dat al sinds 1998 geen wapeninspecties meer in het land hebben plaatsgevonden? De VS en Groot-

Britannië vinden van niet. Zij zijn er absoluut van overtuigd dat Irak biologische, chemische en ballistische wapens heeft en dat Saddam ook voortdurend blijft doorgaan met de productie ervan. De wapens zouden verstopt kunnen zitten onder de grond, in de vele paleizen van Saddam, en misschien worden die wapens ook wel voortdurend verplaatst in mobiele opslagplaatsen.

Chemicaliën

Er bestaan volgens de verhalen geheime Amerikaanse satellietbeelden van onder

Hans Blix

De vroegere minister van Buitenlandse Zaken van Zweden Hans Blix (74) werkt al lange tijd als internationaal diplomaat. Van 1981 tot 1998 was hij hoofd van het Internationaal Atoom Energie Agentschap (IAEA). In januari 2000 werd hij benoemd tot hoofd van UNMOVIC, dat na twee jaar onderbreking de inspecties in Irak moest gaan hervatten. In november 2002 keerde Blix met zijn team terug naar Bagdad. Maar met name de Amerikanen hadden er niet veel vertrouwen in dat hij succes zou hebben. Zij vonden hem te soft en waren bang dat hij te gemakkelijk genoeg zou nemen met wat Irak hem wenste te laten zien. Maar Blix heeft in zijn rapportages duidelijke taal gesproken. Eind januari meldde hij onomwonden dat Irak niet vol-

Foto Reuters

doende meewerkt en dat zijn team daardoor geen conclusie kon trekken. Half februari toonde hij zich een slim diplomaat toen hij in de Veiligheidsraad opnieuw verslag deed van de vorderingen. Zowel de voorstanders als de tegenstanders van een oorlog tegen Irak konden zijn woorden in hun straatje passen.

meer tijdens de Golfoorlog (1991) gebombardeerde locaties in Irak die volgens de VS zijn herbouwd met als mogelijk doel het maken en verbergen van massavernietigingswapens. Het gaat hierbij onder meer om fabrieken waar vaccins worden gemaakt, maar die ook voor andere doeleinden kunnen dienen.

Een andere aanwijzing is volgens de VS dat Irak dusdanig grote hoeveelheden chemicaliën heeft aangeschaft op de wereldmarkt, dat deze onmogelijk alleen 'voor normaal gebruik in Irak' bedoeld kunnen zijn geweest. Dan gaat het bijvoorbeeld om chloor en carbolzuur. De inlichtingendiensten zijn steeds alert geweest op de handel en wandel van Iraakse overheidsaankopers en handelaren en hebben daarbij vooral gelet op zogenoemde dual use-goederen, stoffen die voor vreedzame maar ook voor vijandige doeleinden kunnen worden gebruikt.

Conclusies

Eind januari 2003 kwam het wapeninspectieteam onder leiding van Hans Blix tot de volgende conclusies over het wapentuig van Irak:

Irak is erin geslaagd het zenuwgas VX vergaand te zuiveren en te stabiliseren. De houdbaarheid van eventuele clandestiene voorraden VX kan daardoor groot zijn.

Irak heeft twaalf 122 mm raketkoppen die opgeslagen liggen in een munitiedepot bij Ukhaydir. De koppen, leeg en nog in oorspronkelijke verpakking, zijn geschikt voor een chemische lading. Ze lagen in een nieuwe bunker, waaruit wordt afgeleid dat ze niet zijn 'vergeten' of 'overgebleven', maar zorgvuldig opzij gezet. Irak heeft na de vondst de aanwezigheid van nog vier andere koppen opgegeven. Duizenden vergelijkbare ongeleide raketten zijn nooit teruggevonden.

De Iraakse luchtmacht heeft vermoedelijk nog 6.500 intacte bommen met zenuw- of mosterdgas. Dat blijkt uit het zogenoemde 'Air Force document' dat eindelijk is vrijgegeven. Het document geeft een overzicht van de chemische munitie die tussen 1983 en 1998 door de Iraakse luchtmacht werd ingezet.

Vervolg PAGINA 8

Golffoorlog I

Hij kreeg zoveel als hij wilde

Voor Golfoorlog 1 was tamelijk goed bekend over welke wapens Saddam Hussein de beschikking had. Hij had ze met medewerking, legaal of illegaal, van heel veel landen kunnen aanschaffen. De VS hadden niet direct zelf wapens aan Irak geleverd, maar de Amerikanen waren wel geregeld als bemiddelaars opgetreden als Saddam te kennen gaf wapentuig te willen kopen. Zij verwachtten dat ze Iraks buurland Iran daarmee in bedwang konden houden.

De grootste wapenleverancier was in de jaren '80 de toenmalige Sovjet-Unie, waarmee Irak lange tijd een vriendschapsverband onderhield. Saddam kocht er raketten en ander artilleriewapentuig. Frankrijk had Irak bommenwerpers en Exocet-raketten geleverd. Frankrijk had Irak ook materiaal verkocht waarmee kernwapens konden worden gemaakt, al heette het uiteraard dat de spullen bedoeld waren voor vreedzame doeleinden. Op het gebied van de kernwapens waren er bovendien aanwijzingen dat China, Pakistan en Brazilië hadden geholpen met de bouw van onderdelen die gebruikt konden worden voor de verrijking van uranium.

Verder had Bagdad in het geheim met behulp van een Canadese artilleriedeskundige een superkanon gebouwd, dat gelukkig nooit voltooid kon worden, omdat Groot-Brittannië de verschepte onderdelen onderschepte. Duitse en Amerikaanse laboratoria leverden Irak stoffen om chemische en biologische wapens te kunnen maken, natuurlijk geheim en onder dekking van „bedoeld voor medische doeleinden“. Dat Irak er gevaarlijke wapens mee had gemaakt en er niet voor terugschrok ze te gebruiken, wist de wereld al. Tijdens de oorlog tegen Iran waren dorpen met biologische wapens bestookt. Vandaar ook dat er tijdens de Golfoorlog grote angst bestond dat Saddam Scudraketten met een chemische of biologische lading op Israël zou afschieten. Dat is gelukkig niet gebeurd, al kreeg Israël wel enkele aanvallen met 'gewone' raketten te verduren.

NRC HANDELSBLAD

A4-krant

Golfoorlog

8

DE WAPENS

Vervolg van PAGINA 7

Materiaal en apparatuur uit de – ogenschijnlijk – civiele fabriek bij Al-Fallujah die chloor en fenol produceert, moet nog nader worden onderzocht. De suggestie is dat de fabriek nog steeds, zoals voor 1991, wordt gebruikt voor het produceren van wapens.

UNMOVIC heeft het vermoeden geuit dat Irak raketten ontwikkelt die een groter bereik hebben dan de 150 km die bestandsresolutie 687 toestaat. Dat vermoeden bleek later ook te kloppen. De Al-Samud II, met vloeibare brandstof, en de Al-Fatah, met vaste brandstof, wisten bij tests afstanden van 183 en 161 kilometer te overbruggen. Irak is inmiddels begonnen met het vernietigen van deze raketten.

Ondanks het handelsembargo dat nog steeds bestaat (buiten het olie-voor-voedsel-programma) slaagt Irak erin zeer gevoelige grondstoffen en onderdelen voor raketten te importeren. Genoemd worden 300 raketmotoren, chemicaliën, testapparatuur en geleidingssystemen.

Het is onduidelijk hoeveel Scud-raketten en lanceerplatforms er nog over zijn. Irak zegt nogal wat Scuds verbruikt te hebben bij het testen van een anti-raket programma. Maar het heeft daarover nooit inhoudelijke informatie verstrekt.

Ook is nog steeds niet verklaard waar 650 kilo kweekmedium voor het kweken van bacteriën is gebleven. Irak beweert, ten onrechte volgens Blix, dat alle voorraden zijn opgegeven. Het gaat hier om poedervormige voedingsstoffen (met namen als pepton, caseïne en gistextract) die worden bereid uit vlees, melk en gist. Irak kan ze ook zelf maken.

Er is nooit duidelijk geworden hoeveel antrax (miltvuur) Irak nog over heeft. De opgegeven voorraad van 8.500 liter zou al in 1991 geheel zijn vernietigd, maar Irak heeft daarvan nooit bewijzen laten zien. Er zijn sterke aanwijzingen dat Irak meer antrax produceerde dan het heeft opgegeven en dat een deel niet is vernietigd.

Hulpmiddelen om naar wapens te zoeken

Het wapeninspectieteam van Hans Blix had de beschikking over nieuwe technologie, zoals verbeterde nucleaire meetapparatuur. Ook satellieten bewijzen goede diensten.

Het was opvallend dat Blix nu vooral of uitsluitend foto's van commerciële satellieten heeft gebruikt voor zijn werk. Het Amerikaanse bedrijf Space Imaging in Denver verkoopt de opnames van de Ikonos-satelliet, het bedrijf DigitalGlobe in Longmont die van de QuickBird-satelliet.

Beide satellieten vliegen min of meer in baan rond de aarde over de beide polen. De resolutie van de Ikonos-camera (op 680 km hoog) is een meter, die van de QuickBird (op 450 km) zestig centimeter. Dat is overigens minder dan de resolutie van de militaire satellieten die inmiddels al tien centimeter is.

Op persconferenties is beklemtoond dat Irak veel installaties letterlijk ondergronds heeft gebracht en dat het dus zaak is vliegtuigen en helikopters uit te rusten met andere technische hulpmiddelen om grote ondergrondse objecten te kunnen traceren. Als voorbeelden zijn instrumenten genoemd die afwijkingen van het zwaartekrachtsveld (gravimeters) of van het aardmagnetisch veld kunnen registreren.

Verder zijn er interessante ontwikkelingen in de apparatuur die gebruikt zullen worden bij de nucleaire inspecties. De inspecteurs van het IAEA hadden behalve de klassieke Geigertellerachtige apparatuur die ze al voor 1998 gebruikten (dosimeters voor het meten van neutronen- en gammastraling) nieuwe instrumenten bij zich die aard en intensiteit van de straling analyseren. Daarna is een uitspraak mogelijk over de soort isotoop die de straling hoogstwaarschijnlijk afgeeft. In dit verband zijn genoemd de 'fieldSPEC' van het Duitse Target Systemelectronic in Solingen, die gammastraling analyseert en de 'Ranger' van het Amerikaanse Quantrad Sensor in Madison, die behalve

gamma- ook neutronenstralen meet. Het zijn beide 'handheld detectors' die op batterijen werken.

Verder waren er hoge verwachtingen van het met 'Alex' aangeduide apparaat (ook van Quantrad Sensor) dat in staat is verschillende metaalsoorten te herkennen. Alex ('alloy expert'), dat nog in het stadium van prototype verkeert, zendt röntgenstraling uit en analyseert met software van het Naval Research Laboratory de fluoresciëreactie van de metalen. In de nucleaire industrie worden vaak zeldzame metalen gebruikt en de ontdekking van zoets als zirkonium kan een belangrijke vingervoorving zijn.

Voor zover viel na te gaan is er voor het detecteren van strijdgassen sinds 1998 geen wezenlijke nieuwe apparatuur ter beschikking gekomen. Het meest algemeen is de handzame CAM (*Chemical Agent Monitor*) van Smiths Detection die gebruikmaakt van ion-mobiliteit spectrometrie (IMS, voorheen wel plasmachromatografie genoemd). De te onderzoeken onbekende gassen of dampen worden met behulp van een hittepuls geïoniseerd en de beweeglijkheid van de verkregen ionen geldt vervolgens als determinatiekenmerk. CAM's kunnen nog geen onderscheid maken tussen de verschillende zenuw- en mosterdgassen.

De meeste aandacht was er voor een apparaat dat is ontwikkeld door Lawrence Livermore National Laboratory : de HANAA (*Handheld Advanced Nucleic Acid Analyzer*) die onder de naam *Bio-Seeq* op de markt wordt gebracht door ETG in Baltimore. Het is een handzaam instrument van één kilo dat binnen een half uur de aanwezigheid van gevaarlijke bacteriën (antrax, pest) in vocht- of veegmonsters van nog geen 0,02 ml groot kan aantonen. Tot voor kort was daar nog minstens een dag voor nodig. De meting berust op een reactie met bepaalde, bekende stukken DNA van de organismen. Dat DNA wordt vooraf met behulp van de polymerase kettingreactie (PCR) vermeerderd (het wordt 40 maal verdubbeld) en daardoor is de test uiterst gevoelig.

De vraag naar apparatuur waarmee lage concentraties pathogene micro-organismen snel en betrouwbaar kunnen worden aangetoond, vooral na de miltvuuraanslagen van vorig jaar, is intens en er is inmiddels een ruim aanbod. Maar het merendeel van de apparatuur is bedoeld voor de vroege detectie van vijandelijke aanvallen met ziekteverwekkende organismen in aerosolvorm (dus als rook of nevel) en was ongeschikt voor het inspectiewerk in Irak.

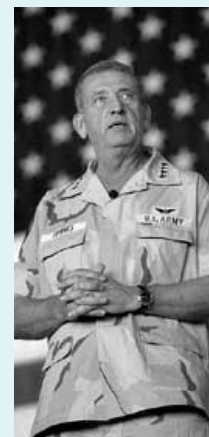

Foto AP

Tommy Franks

Generaal Tommy Franks (57) is commandant van de Amerikaanse strijdkrachten in het Midden-Oosten en zal de operatie tegen Irak moeten leiden. Het centrale commando bevindt zich in de Golfstaat Qatar. Franks was ook commandant van de gewapende acties van Amerika in Afghanistan. Franks kwam in dienst in 1967, hij diende in Vietnam, en klom in een flink tempo omhoog in rang. Zijn credo: *No one hates war like a soldier hates war*. En een ander: *No plan survives contact with the enemy*. Met andere woorden: denk niet dat je geheel volgens plan een overwinning behaalt. Franks is een heel andere figuur dan de commandant van Golfoorlog 1, Norman Schwarzkopff, die van de oorlog een mediaspektakel wist te maken. Franks schuwt de media juist. Tommy Franks zou ook na de overwinning op Saddam een rol kunnen blijven spelen in Irak. President Bush ziet het als een mogelijkheid dat Franks voor onbepaalde tijd als gouverneur Irak zou moeten gaan besturen. Net zoals de Amerikaanse generaal MacArthur dat gedaan heeft in Japan na de Tweede Wereldoorlog.

Tijdens Golffoorlog 1 maakten de VS gebruik van zeer geavanceerd wapentuig. Op de televisie lieten de Amerikanen zien hoe hun bommen de weg naar hun doelen vonden. Het was alsof je naar een computerspel zat te kijken. Dit keer zijn de precisiewapens nog verder verbeterd.

Over de volgende wapens zijn berichten vrijgegeven:

Magnetronbom

Het idee is even simpel als geniaal: een bom die uitsluitend de elektronische circuits in wapentuig kapotmaakt. Je slaat daarmee twee vliegen in één klap. Eén: de vijandelijke wapensystemen veranderen in nutteloze stukken metaal. En twee: de kans op burger-slachtoffers, de zogeheten collateral damage, is veel kleiner dan bij geleide bommen. Deze bom, waaraan Amerikaanse defensielaboratoria in de jaren '90 in het diepste geheim hebben gewerkt, heet het High Power Microwave-system, HPM. Dat laat zich vrij vertalen tot: de magnetronbom. Een dergelijke bom veroorzaakt bij het detoneren een zeer sterke elektromagnetische impuls, waardoor elektronische systemen in een straal van, zo schatten militaire analisten, enkele honderden meters rondom het inslagpunt kabels, draadjes en elektronische circuits doorbranden. Het effect is vergelijkbaar met dat van een blikseminslag in een televisietoestel. Verder buiten die 'pulszone' zouden computers zichzelf automatisch opstarten, waardoor ze weliswaar niet vernield zijn, maar wel nutteloos geworden.

Briljante bommen

Tijdens de Golffoorlog was één op de tien afgeworpen bommen 'slim': ze werden met lasers of via zogeheten 'elektro-optische' richtmiddelen naar het doel geleid. De rest van de bommen was dom: ze kwamen terecht op plekken waar de zwaartekracht ze heen had gestuurd. Het offensief tegen Irak belooft het oorlogsdebuut te worden

Nieuwe wapens krijgen vuurdoop tegen Irak

van projectielen die tegelijkertijd met verschillende richtmiddelen naar een doel worden gedirigeerd: de 'briljante' bom. Zo is er de BAT-bom. Dit projectiel glijdt naar het doel, een rijdende tank, geleid door een radarsysteem, een warmte zoekend 'oog' én een 'oor' dat luistert naar de lage geluidstonen van de zware tankmotor. De BAT is al enige tijd operationeel. Zo kunnen er dertien in een draagraket worden gemonteerd die boven een rijdende colonne tanks of pantservoertuigen worden uitgestrooid. De BAT kan bovendien onder robotvliegtuigen worden opgehangen. Bij een proef in oktober vorig jaar met een onbemande Shadow die was uitgerust met twee van deze briljante projectielen, troffen beide BATs hun rijdende doel en vernietigden

het. Daarbij ging het om een tank van het type T-72 en om een BMP-pantservoertuig, materieel dat bij de Iraakse strijdkrachten in gebruik is.

Thermobarische bom

Het Pentagon kijkt meestal neer op Sovjet-wapentuig: in handen van de Iraakse strijdkrachten stelde het in ieder geval niet veel voor. De zogeheten thermobarische bom is daar een belangrijke uitzondering op. De naam is een samen-trekking van de Griekse woorden voor 'heet' en 'druk' en dat is een correcte voorstelling van het effect van de bom. De lading van zo'n bom bestaat uit een hoeveelheid van een licht ontvlambare stof. Deze substantie wordt boven het doel door een kleine explosieve lading omge-

Wetenschapsbladen beperken openheid

Een groot aantal wetenschappelijke tijdschriften hanteert nu strengere maatstaven bij het publiceren van onderzoeksresultaten. Zo willen zij de kans op misbruik voor terroristische doeleinden verkleinen.

De oproep tot voorzichtigheid is een reactie op de verspreiding van brieven met miltvuurbacteriën in oktober 2001. Deze stap staat los van een eventuele oorlog in Irak of het soort primitief terrorisme waarmee Al-Qaeda dreigt.

Tot de zorgvuldiger toetsing werd opgeroepen in Denver. Daar werd de jaarlijkse vergadering gehouden van de AAAS, de American Association for the Advancement of Science. Het voorbereidend werk was vorige maand gedaan in een vergadering in Washington, op initiatief van de Amerikaanse microbiologische vereniging (ASM). Er zijn de afgelopen jaren artikelen over virusonderzoek verschenen in Science en de Journal of Virology die zeer controversieel waren.

Behalve die bladen hebben ook tijdschriften als Nature, de New England Journal of Medicine en de Proceedings of the National Academy of Sciences zich achter het nieuwe beleid geschaard.

De 'Verklaring over wetenschappelijke publicatie en veiligheid' telt vier punten. Punt 1 stelt bescherming van de integriteit van het wetenschappelijk proces voor alles. Artikelen moeten voldoende gedetailleerd blijven om toetsing en herhaling mogelijk te maken. Maar het tweede punt erkent dat bezorgdheid over misbruik van informatie voor bioterrorisme gerechtvaardigd is. In het derde punt wordt uitgesproken dat wetenschappers en hun tijdschriften „behoren na te gaan” hoe zij de veiligheid kunnen dienen. Het vierde punt besluit dat het in bepaalde gevallen nodig zal zijn artikelen aan te passen of te weigeren.

vormd tot een soort mistbank, een zogenoemde aerosol. Deze wordt op zijn beurt door een tweede heftiger ontsteking tot ontploffing gebracht. Deze explosie leidt tot een aanzienlijke schokgolf en zuurstof verslindende hitte. De bom werd door de sovjetstrijdkrachten met succes gebruikt in de jaren '80 in Afghanistan bij het uitroken van tegenstanders die zich in grotten hadden verstopt. Als de ontploffing al niet dodelijk genoeg was, dan was het gebrek aan zuurstof fataal. De Verenigde Staten keken, met hetzelfde oogmerk, de techniek van de Russen af en hebben intussen ook thermobarische bommen ontwikkeld. Ze zouden tegen terroristen van Al-Qaeda in Tora Bora zijn ingezet.

Apache Longbow

Het Amerikaanse leger heeft de beproefde Apache gevechtshelikopter ingrijpend gemoderniseerd. Kern van deze modernisering: een radar die is gemonteerd in een paddestoelvormige behuizing bovenop de rotorbladen. Bij een offensief tegen Irak zouden deze nieuwe Apaches hun vuurdoop kunnen krijgen. Het Longbow-radarsysteem heeft een aantal grote voordelen ten opzichte van het laservizier dat werd gebruikt in de oudere versies van het vuurleidingssysteem van de Apache. Zo kan de radar een aantal van de Hellfire-raketten tegelijkertijd naar een doel geleiden, terwijl de lasergeleide raketten individueel naar het doel moesten worden gedirigeerd. Die doelen, tanks, vrachtauto's, of ander materieel, kunnen zich aan iedere zijde van het toestel bevinden, doordat de radar een 'sweep' rondom kan maken. De piloten van de vroegere Apaches konden alleen het terrein recht voor zich op de korrel krijgen. Het bereik van de Longbow is ook nog eens veel groter.

De tweekoppige bemanning hoeft daarnaast niet zelf de gevonden doelen aan te vallen, maar kan de gegevens ook via een datalink doorsturen naar soldaten op de grond, een radarvliegtuig of een jachtbommenwerper, mocht een van deze platformen een beter schotveld hebben, of een betere bewapening. Door de verregaande automatisering is de Apache Longbow ook eenvoudiger te bedienen. In plaats van 1.200 knopjes heeft de Longbow-versie er slechts 200.

De toekomst na de oorlog

‘De val van Saddam Hussein zal het begin zijn van vrede en democratie. Niet alleen in Irak, maar in het hele Midden-Oosten.’ Dat is wat president Bush voor ogen staat. Maar is democratie mogelijk in de Arabische wereld?

President Bush zegt het graag eenvoudig. Het is alsof hij een sprookje vertelt als hij praat over de toekomst van Irak. Het Amerikaanse leger trekt het land binnen, bevrijdt de bevolking van zijn meedogenloze dictator, brengt democratie en welvaart en iedereen leeft nog lang en gelukkig. Ongetwijfeld zal Bush zelf ook wel weten dat hij de zaken daarmee veel te simpel voorstelt. Maar wat in ieder geval in zijn woorden doorklinkt, is een groot geloof in de kracht van de Amerikaanse waarden en ook in wat vaak wordt genoemd ‘de maakbaarheid van de samenleving’.

Midden-Oostdeskundigen geloven er niet in. Niet alleen omdat zeker na 11 september de anti-westerse gevoelens in dit gebied zeer sterk zijn en overal het moslimfundamentalisme de kop op steekt. Maar ook omdat het Westen veel te veel belang heeft bij het in stand houden van de autoritaire regimes, die ze zelf in het zadel hebben geholpen en die ervoor zorgen dat het fundamentalisme de kop wordt ingedrukt en de olie blijft stromen.

Joris Luyendijk is al vele jaren correspondent voor NRC Handelsblad in het Midden-Oosten. Hij schreef twee artikelen over de mogelijkheden van democratie in Irak en in de Arabische wereld. Hieronder een interview met de Koeweitse antropoloog Khaldoun Al-Naqib.

Na de oorlog breekt de hel los

Khaldoun Al-Naqib is gespecialiseerd in de tribale structuur - de stammenstructuur - van Irak. Hij weet als geen ander hoe Saddam Hussein 100.000 Koerden vermoordde in het noorden, en door drooglegging de 5.000 jaar oude cultuur van de Moerasarabiërs in het zuiden verwoestte. Toch verwacht hij geen heil van een Amerikaanse aanval op Irak. En in de visie van Bush over een democratisch Irak ziet hij nog minder: „Democratische instituties kunnen alleen via vreedzame evolutie ontstaan. De oorlog die Bush van plan is, brengt ons terug bij af.”

Naqib is geraadpleegd over een post-Saddam tijdperk door Amerikaanse denktanks als het Brookings Institute. Hij lacht cynisch. ‘Ik moest uitleggen wat voor gevolgen de tribale structuur van de Iraakse samenleving heeft voor een Amerikaanse bezetting. Ik kreeg daarvoor tien minuten. De arrogantie van de Amerikanen: ‘Wie moeten we volgens u straks naar de bijeenkomsten van de OPEC (de organisatie van olieproducerende landen) sturen?’ Dat soort vragen.’

De vergelijkende politicologie heeft vier voorwaarden opgesteld waaraan moet worden voldaan als je een democratie wilt stichten, zegt Naqib. Je moet over-

eenstemming hebben bij de elite over de democratische spelregels. De massa moet daarin meegaan. Er moet een gedeeld idee zijn over rechtvaardigheid en rechtszekerheid en hoe je die praktisch toepast, oftewel de rechtsorde. En er moet een nationale identiteit zijn.

Irak voldoet aan geen enkele van deze vier voorwaarden. Irakezen voelen zich gedwongen verwant met hun stam, zegt Naqib, omdat Saddam Hussein het gehele maatschappelijke middenveld heeft verwoest. Alleen via zijn stam kan een individu zich nog enigszins beschermen tegen Saddams onderdrukkingapparaat. Door de sancties is Irak bovendien veranderd in een soort vluchtelingenkamp dat is aangewezen op voedseluitdelingen. Ook hier is het ‘samen sta je sterker’. ‘Je ziet het in Bagdad’, zegt Naqib. Mensen organiseren zich weer op basis van de streek waar ze vandaan komen. Als je nu aan iemand vraagt wie hij of zij is, dan antwoordt hij niet ‘Irakees’, ‘moslim’ of ‘christen’ maar: ik hoor bij die en die stam. Irakezen die hun stamidentiteit achter zich hadden gelaten, zijn gevlucht naar het Westen of vermoord.

Vervolg PAGINA 11

Mohamed El Baradei

El Baradei (61), Egyptenaar, is directeur-generaal van het IAEA, het Internationaal Atoom Energie Agentschap, de atoomwaakhond die in 1957 is opgericht met het doel het controleren van atoomenergie die voor vreedzame doeleinden wordt gebruikt. Maar El Baradei komt de laatste maanden vooral in het nieuws, omdat zijn mensen in Irak aan het speuren waren naar materiaal waarmee Saddam Hussein kernbommen zou kunnen maken. Baradei studeerde internationaal recht in New York. Hij was als diplomaat in dienst van het ministerie van Buitenlandse Zaken van Egypte en maakte toen ook deel uit van de Egyptische afvaardiging in de Verenigde Naties. Bij het IAEA was hij de opvolger van Hans Blix, met wie hij de wapeninspecties in Irak uitvoert. Net als Hans Blix heeft El Baradei wel kritiek gekregen op zijn optreden als wapeninspecteur. Hij zou zich te veel als een gentleman hebben gedragen en niet fel genoeg opheldering hebben geëist.

Foto Reuters

Golfoorlog I

Saddam bleef zitten

De Golfoorlog begon op 17 januari 1991 en duurde zes weken. Vooral de eerste tijd werd de indruk gewekt dat de ‘Moeder van alle veldslagen’ zoals Saddam Hussein de oorlog noemde, in een vloek en een zucht gewonnen zou zijn. Met precisiebombardementen op uitsluitend militaire doelen in Irak vielen er nauwelijks doden aan geallieerde kant. Maar Saddam was zich niet zo gemakkelijk te verslaan. Hij deed iets terug, hij schoot Scud-raketten af op Israël. Deze zaaïden niet zoveel dood en verderf als had kunnen gebeuren als de raketten geladen waren geweest met chemische of biologische stoffen. Maar ze waren wel bedreigend genoeg om het bezette Koeweit en daarna ook Irak met grondtroepen binnen te vallen. De grondoorlog in de woestijn dwong Saddam Hussein wel snel op de knieën. Iraakse soldaten gaven zich zonder veel tegenstand over.

De geallieerden lieten het daarbij. Bush sr. besloot niet door te stoten naar Bagdad om Saddam ‘uit te roken’. Saddam Hussein had nog veel zwaar wapenende en goed getrainde getrouwen om zich heen en een belegering van Bagdad zou ongetwijfeld op een bloedbad zijn uitgelopen. De Amerikanen vertrouwden er ook op dat de Iraakse oppositie de kans zou grijpen om zelf Saddam te verdrijven. Dat laatste is ook gebeurd. De Koerden in Noord-Irak kwamen in opstand, maar hun pogingen zijn op een drama uitgelopen. Saddam stuurde zijn leger ernaartoe en liet de opstandige dorpen uitmoorden, met een stroom vluchtelingen naar Iran en Turkije als tragisch gevolg. Een tegenactie van de geallieerden kwam te laat.

Saddam Hussein bleef dus aan de macht, al had de Golfoorlog grote gevolgen voor Irak. Het land moest zijn wapenvoorraden vernietigen, de controle daarop kwam in handen van de VN. Zowel in het noorden als in het zuiden van het land werden zogenoemde no-fly-zones ingesteld om respectievelijk de Koerden en de Shi’itische Irakezen te beschermen.

Vervolg PAGINA 11

Vervolg van PAGINA 10

Deze tribale identiteit gaat het post-Saddam tijdperk bepalen, zegt Naqib. 'Maar alle blauwdrukken voor een democratisch Irak miskennen deze onderbouw.' Ze gaan uit van het westerse voorbeeld. Van een federale staat, die via een parlement en met een vrije pers en onafhankelijke rechterlijke macht de nationale wil vorm geeft. Maar zo'n nationale wil bestaat helemaal niet in Irak. Iedere stam is gericht op het realiseren van de eigen macht en de eigen privileges. Dat is in het hele Midden-Oosten zo. Ook in Koeweit stemmen de mensen wat hun stamleider hun voorschrijft. De kandidaten noemen zich wel 'liberaal' of 'fundamentalist' maar dat zijn labels.

In Irak is dit na decennia Saddam nog veel sterker en het zullen dus de stamleiders zijn die zich straks laten gelden. 'Vergeet die hele buitenlandse oppositie', zegt Naqib met een beleefd wegwerpgebaar. 'Het gaat om de stammen en die zullen een buitenlandse overheersing nimmer aanvaarden.' Met de buitenlandse oppositie bedoelt hij de Irakezen die gevlucht zijn naar het Westen. De enige oplossing is volgens Naqib het bestuur te decentraliseren en via tribale structuren te werken. Dat wil zeggen dat de stamhoofden een soort autonomie krijgen en 'hun' gebied grotendeels naar eigen inzicht besturen. Maar hoe ga je dan om met de vaak eeuwenoude lokale rivaliteiten, wie garandeert dat het stamhoofd naast zijn eigen belang ook het nationale belang in de gaten houdt, en dat hij geen oude rekeningen gaat vereffenen?

Voor de stabiliteit van Irak op de korte termijn is een sterk centraal gezag onontbeerlijk. Alleen Amerika kan dat leveren. Maar voor stabiliteit op de lange termijn is juist directe decentralisatie en een vertrek van de buitenlandse mogendheid noodzakelijk. 'Voor mijn benadering zou je honderden antropologen, bemiddelaars en andere experts nodig hebben', erkent Naqib. 'Het zou een uiterst kostbaar proces worden van jaren. Amerika is daarvoor veel te ongeduldig en veel te gierig.'

Naqib onderschrijft dan ook het meest gehoorde scenario voor het post-Saddam tijdperk: 'Een honeymoon met de Amerikaanse bevrijders van zes maanden, en dan breekt de hel los.'

Het Westen heeft fundamentalisten in de kaart gespeeld

Is democratie in de Arabische wereld mogelijk. Op basis van zijn kennis over de geschiedenis van het Midden-Oosten maakt correspondent Joris Luyendijk een analyse van de verwachtingen op dit punt. Uit zijn lange artikel kozen we enkele veelzeggende citaten.

'De periode 1991-2003 is vooral een tijd geweest waarin iets niet gebeurde. De politieke verstarring die de Arabische wereld al decennia in een wurggreep houdt, is nooit doorbroken. Gewone Arabieren leven nog steeds onder het juk van hele en halve dictators, van Marokko tot Irak. Veel van die machthebbers en koningen zijn in hoge mate afhankelijk van westerse diplomatieke, militaire en economische steun. Maar het Westen ziet de onderdrukking van de gewone bevolking nog steeds ruimhartig door de vingers - zolang de regimes Israël met rust laten, de olie laten stromen en meewerken met de oorlog tegen terreur. En zo zijn net als in 1991 de fundamentalisten, de gewelddadige zowel als de vreedzame, nog steeds de enige geloofwaardige oppositie. De Arabische wereld zit gevangen tussen de zittende incompetentie Arabische politiestaten aan de ene kant en de totalitair-religieuze fanatici van Osama bin Laden aan de andere.'

'Sterker nog, de fundamentalisten lijken de afgelopen elf jaar alleen maar sterker geworden. In Koeweit zie je het aan de kleding: steeds meer vrouwen in alles verhullende niqaabs, steeds meer mannen met een rood-wit-geblokte Saoedische doek op hun hoofd of met een baard - de manier om sympathie voor de conservatieve islam tot uitdrukking te brengen. Sociologe Basat Hagib die tussen 1997 en 2001 in Amerika woonde: „Ik was vier jaar weg geweest en was echt geschokt. Er

waren veel meer Amerikaanse fastfood-restaurants en shopping malls, maar aan die tafeltjes bij McDonald's en Starbucks zaten opeens ongelooflijk veel jongemannen met baarden en vrouwen in conservatieve kledij. Dat had je nooit in Koeweit, niet op die schaal."

Bagdad opblazen

'Jonge liberalen als Hagib hebben hun hoop gevestigd op de Amerikaanse campagne tegen Saddam Hussein. Als Amerika oprecht blijkt in haar wil om in Irak een democratie te stichten en als het lukt om de bonte verzameling van Iraakse stammen, sektes en etnische groepen over de streep te trekken, kan Irak een revolutie teweegbrengen in de Arabische wereld. Dan krijgt de liberale, niet-religieuze, pro-westerse stroming in de Arabische wereld nieuw leven ingeblazen en kan het een derde weg bereiden tussen Arabische dictatuur en islamitische theocratie.

Het kan, maar het is absoluut niet gezegd.'

'De Amerikanen kunnen falen. Dan komt Saddam Hussein als grote overwinnaar naar voren en duurt de stagnatie voort. Of de Amerikanen overwinnen, maar doen dan wat ze tot nu steeds deden in de Arabische wereld: de autoritaire regimes in het zadel houden.'

'Dat zou koren op de molen zijn van Bin Laden cum suis () die hoe dan ook zullen proberen de Amerikanen in Irak te raken waar ze kunnen. Bijvoorbeeld door de Amerikaanse ambassade en legerbases in Bagdad op te blazen, zoals Hezbollah dat in Beiroet deed tijdens de Libanese burgeroorlog. Irak kan dan afglijden naar chaos en een soort Libanon worden waar allerlei etnische en religieuze groeperingen hun onderlinge conflicten uitvechten met de hulp van buitenlandse mogendheden.'

Vervolg PAGINA 12

Vervolg van PAGINA 10

En Irak zou geen olie mogen uitvoeren zolang het zijn wapens niet had vernietigd.

Saddam Hussein is erin geslaagd aan de macht te blijven, ongetwijfeld door tegenstanders meedogenloos te vervolgen en te onderdrukken. Stelselmatig heeft hij de controle op de wapenvernietiging gefrustreerd. Hij heeft er steeds op gegokt dat de geallieerden niet aan een nieuwe oorlog zouden beginnen en daarbij op de koop toe genomen dat de exportsancties van kracht bleven, waardoor zijn land vreselijk verarmd is geraakt. Zeker is dat hij illegaal toch veel olie heeft kunnen verkopen, maar helaas is het geld dat hij daarmee heeft verdiend niet gebruikt om de bevolking te voeden. De Amerikanen en Britten zeggen juist dat hij er opnieuw massavernietigingswapens mee heeft aangeschaft of geproduceerd.

De Golfoorlog had wel positieve gevolgen voor het toen al uitzichtloze conflict tussen Israël en de Palestijnen, al is ook dat op een drama uitgelopen. De geallieerden hadden met de oorlog tegen Irak rust willen brengen in het Midden-Oosten, maar zij realiseerden zich dat die rust er nooit zou komen als er geen oplossing kwam voor het Palestijnse probleem. De Arabische landen hadden zich niet verzet tegen de aanval op Irak, sommige hadden die houding niet volhouden als een ander groot probleem in hun gebied (door westerse steun aan Israël) zou blijven bestaan. Twee jaar na de Golfoorlog begon het vredesproces tussen Israël en de Palestijnen dat nog voor het eind van de vorige eeuw had moeten eindigen met de stichting van een eigen staat voor de Palestijnen.

NRC HANDELSBLAD

A4-krant

Golfoorlog

12

DE TOEKOMST
VAN IRAK

Vervolg van PAGINA 11

Splijtzwam Israël

‘Onmiskenbaar is Israël op dit moment de grootste splijtzwam tussen Amerika en de Arabieren. Hoe kan het dat Irak wordt aangevallen omdat het VN-resoluties schendt, terwijl Israël de volkenrechtelijk illegale bezetting van de Palestijnen al 35 jaar mag voortzetten, vragen Arabieren zich af. En hoe valt te rechtvaardigen dat Arabieren worden gebombardeerd of geboycot als ze massavernietigingswapens bemachtigen, terwijl Israël actief hulp krijgt bij de vervaardiging ervan?’

‘Maar zelfs zonder Israël blijft het westers blazozen zwaar bevreemd. De oorzaak is niet alleen de erfenis van het kolonialisme, maar vooral ook de westerse politiek tijdens de Koude Oorlog. Na hun onafhankelijkheid van de Britse of Franse overheersing ontstonden in de jaren '50 her en der in de Arabische wereld hele en halve democratieën. Dat beviel de Russen en de Amerikanen maar matig, want ze deden liever zaken met een sterke man. Daarom steunden in de jaren '50 de CIA en de KGB overal in het Midden-Oosten militaire coups. Syrië werd een Russische vazal, terwijl de CIA in 1963 de Ba'ath-partij van Saddam Hussein aan de macht hielp. Ook Arabische koninkrijken in bijvoorbeeld Saoedi-Arabië en Jordanië mochten tijdens de Koude Oorlog met hun bevolking doen wat ze wilden, zolang ze het Westen maar steunden tegen de Russen.

Zo is het blijven gaan: alle retoriek over democratie en mensenrechten ten spijt, koos het Westen altijd voor ‘stabiliteit op korte termijn’ boven de riskante ‘democratisering op lange termijn’. Sterker: de Arabische regimes hebben in de jaren '70 de moslimfundamentalisten actief gesteund. De pro-westerse dictators zagen in de linkse, seculiere en liberale klassen in hun land namelijk de belangrijkste oppositie en die moest worden verzwakt.’

‘Wat nu volgt is geen verdediging van de Arabieren. Het gaat niet om ‘de’ Arabieren, het gaat erom welke stromingen in de Arabische wereld de boventoon weten te voeren: de liberale en individualistische, of juist de totalitaire. En waarom.’

En voor een goed begrip van de huidige

stemming in de Arabische publieke opinie is de constatering onontkoombaar dat de Arabische wereld de afgelopen honderd jaar voortdurend is gebruikt en verraden door westerse regeringen. „Met de boodschap dat wij moeten democratiseren en de islam moeten herinterpreteren, is niets mis. Maar de boodschapper is ongeloofwaardig”. Aldus de pro-westerse zoon van een hoge Iraakse politicus van voor de machtsgreep van Saddam. ‘Hij is al veertig jaar in ballingschap.’

Bin Laden en de identiteit

‘Terwijl de Arabische regimes de fundamentalisten steunden, verdween de liberale intelligentsia in de gevangenis, vluchtte naar het vrije Westen of werd fundamentalist. Er kwam geen synthese tussen de Arabische tradities en de westerse consumptiemaatschappij waar ze op afstevenen. Het onderwijs bleef traditioneel want aan kritische burgers was geen behoefte. Gehoorzaamheid is nog altijd de hoogste deugd – zelf nadenken is subversief en godslasterlijk. De waarheid is bekend, je moet hem alleen aanvaarden, je hem kritiekloos eigen maken en toepassen. Men kan uitstekend uit het hoofd leren, maar creativiteit en kritisch denken worden permanent ontmoedigd.’

‘Vandaar ook’, zegt Hagib, ‘dat de Koeweiti’s die de afgelopen maanden drie aanslagen op Amerikanen pleegden en zij die in Afghanistan met Bin Laden meevochten stuk voor stuk heel jong waren. Na een opleiding waar de eigen inbreng nul is’, vervolgt ze, ‘eindigen negen van de tien jongeren bij de overheid, want die garandeert iedere afgestudeerde een baan. Daar hebben ze niets te doen, want er is helemaal geen werk voor al die mensen.’

Dit is het perspectief van de jeugd in de Arabische Golf en het verbaast Hagib dan ook niet dat relatief zoveel Golf-Arabiërs aansluiting zoeken bij Al-Qaeda – het gaat hier niet om armoede, maar om identiteit. En die biedt Bin Laden.

Gescheiden werelden

‘Verplaats je met dit in het achterhoofd naar een marktplein in de Arabische wereld. Links staat de liberale Arabier, rechts de fundamentalist en in het midden de massa gewone Arabieren die

Foto Reuters

Tony Blair

In 1997 werd de socialist Tony Blair de jongste Britse premier. Hij was toen 43 jaar. Vier jaar later werd hij herkozen, een unicum in de Britse geschiedenis. Blair heeft, geheel in de Britse traditie, steeds onvoorwaardelijk voor Amerika gekozen en in de kwestie Irak actief met Bush samengewerkt. Blair heeft zowel in het Britse parlement als daarbuiten gloedvolle betogen gehouden over Iraks wangedrag. De Britse geheime dienst heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan het zoeken naar massavernietigingswapens in Irak en het Britse leger is net als het Amerikaanse leger al vele maanden geleden begonnen met de voorbereiding op de oorlog tegen Irak. Opmerkelijk is wel dat Tony Blair in zijn oorlogsopvattingen niet gesteund werd in eigen land. Een zeer ruime meerderheid van de bevolking was tegen Britse deelname en zelfs zijn eigen regering en parlement zagen het eigenlijk niet zitten. Dat Blair zich weinig van die tegenstand aantrok, typeert zijn grethoud om een rol te spelen op het internationale toneel. Maar het zegt ook veel over het belang dat hij hecht aan de verbondenheid met Amerika. Misschien heeft Blair altijd zeker geweten dat Amerika ook zonder Europa aan een oorlog zou beginnen en heeft hij gedacht: *If you can't beat them, join them.*

partij moeten kiezen. De liberaal zegt in grote lijnen: „Democratie is niet iets westers, het kwam gewoon toevallig als eerste op in het Westen. De beste manier om onze onafhankelijkheid en cultuur te behouden, is om die democratie en vrije markt hier te introduceren. Scheiding tussen moskee en staat betekent niet het einde van onze godsdienst, maar juist de bescherming ervan. Zodat eenieder op zijn of haar eigen manier de islam kan interpreteren, zonder dat de vrijheid van anderen wordt geschonden.”

‘Dan neemt de fundamentalist het woord. Hij zegt in grote lijnen: „Het Westen is al eeuwen bezig met de knechting en vernietiging van de islam, omdat ze weten dat ze hun macht over de wereld verliezen als wij hier de ware islam gaan toepassen. Kijk naar wat het Westen doet, zie hoe het met twee maten meet. Hoe het

onze tradities en religie utholt met wezenloos consumentisme”.

‘Een van deze twee gedachten, of een variant daarop, speelt door het hoofd van een Koeweiti als hij of zij op een brede boulevard moet wachten voor een passerend Amerikaans legerkonvooi. Als hij de radio aanzet hoort hij op de korte golf commerciële westerse en Arabische popmuziek, afgewisseld door eindeloze reclames. Als hij overschakelt naar de AM-zender zenden alle kanalen koranverzen uit, of klinken gesprekken en inbelshows met schriftgeleerden die uitleggen dat de koran voorspelt dat uiteindelijk de moslims zullen overwinnen.

Dat zijn de twee volstrekt gescheiden werelden waarin Koeweiti's (en Arabieren overal in het Midden-Oosten) nu leven. Het is moeilijk te zien hoe AM en FM ooit nog zullen samenkomen.’

NRC HANDELSBLAD

A4-krant

Golfoorlog

13

DE ECONOMIE

Crisis wereldeconomie schaduw over kwestie Irak

De spanning rond Irak heeft net als tijdens de vorige crisis in 1991 effect op de economie. Maar dit keer zijn de problemen in de wereldeconomie fundamenteeler. Een snel herstel van vertrouwen ligt minder voor de hand dan toen.

De reflex is herkenbaar. De aandelenkoersen dalen, het vertrouwen van consumenten zakt in en bedrijven houden hun investeringsplannen op de plank. Het is niet de eerste keer dat de wereld de adem inhoudt voor een grootscheepse aanval op Irak onder Amerikaanse leiding. Daarom is het ook verleidelijk aan te nemen dat de economie als de oorlog eenmaal begonnen is, ook de rest van het scenario van twaalf jaar geleden zal volgen.

Nadat de inval in Irak op 17 januari 1991 begon, schoten de beurskoersen omhoog, daalden de olieprijsen en kreeg het vertrouwen in de economie de impuls die nodig was om aan de laagconjunctuur van dat moment een einde te maken. De 'nieuwe wereldorde' die de toenmalige Amerikaanse president, George Bush sr., na de militaire actie uitriep, bleek het startschot te zijn voor tien jaar van internationale stabiliteit en een ongekende welvaartsstijging. En al even ongekend hoge beurskoersen, die bovendien het gevoel gaven dat het gunstige tijdeeuwig zou duren.

Het is de ironie dat juist die periode van voorspoed nu het verschil maakt. Want de wereldeconomie kampt op dit moment met de kater van een te uitbundige groei en een uit elkaar gespatte zeepbel op de financiële markten. En tegelijk met het vermoeden dat de internationale politieke stabiliteit van de jaren '90, net zoals de economische voorspoed, een illusie kan zijn geweest.

Voorbeelden van de desillusie die volg-

de zijn er te over. De donderslag bij heldere hemel van de aanslagen in New York en Washington heeft zijn equivalenten in de economie. Want ook daar bleken de rust en voorspoed gebouwd op drijfzand. In september 2000 piekte de Amsterdamse beursindex nog boven de 700 punten. Nu schommelt die rond de 300. In 2001 ruziede de Tweede Kamer nog over de verdeling van het begrotingsoverschot. Anderhalf jaar van nulgroei later lopen de voorspellingen over noodzakelijke bezuinigingen met de dag op. Overal in het Westen kijken werknemers, die zich kort geleden nog verheugden in hun eigen schaarste, aan tegen werkloosheid en mogelijk koopkrachtverlies.

Ook op het internationale speelveld is de euforie over een ongekende voorspoed inmiddels verdwenen. Wederzijdse directe investeringen tussen de VS en Europa zijn zo goed als opgedroogd. En het gapende tekort op de Amerikaanse betalingsbalans, dat nog niet zo lang geleden werd weggewuifd als een teken van kracht, wordt nu opgevat als een gevaarlijke bron van instabiliteit.

De scherpe daling van de koers van de dollar die daar het gevolg van is, geeft in de Londense City inmiddels aanleiding tot een vrees voor 'concurrerende devaluaties'. Zowel de VS, Europa als landen in Azië proberen hun munten zo laag mogelijk te houden tegenover die van de andere landen.

En zoals de vorige kwestie-Irak het Westen juist wist te verenigen, zo werkt de huidige als een slijtzwam tussen de Verenigde Staten en Europa, en binnen Europa zelf. De westerse eenheid is afgebrokkeld en nu nadert de tijd snel waarin we de globalisering, de demon van de jaren '90, zullen koesteren als een dierbare oude vriend.

Intussen kampen consumenten, bedrijven en vooral beleggers met een dubbele onzekerheid: of er een aanval op Irak komt, en of die actie gunstig zal verlopen.

Op de beurs gaan veel spelers ervan uit dat, als de militaire operaties eenmaal beginnen, de koersen pijlsnel zullen stijgen. Dat gebeurde in januari 1991 ook. Maar hoe sterk die opleving wordt ligt zeker niet alleen aan de kwestie-Irak. Daarvoor is de wereldeconomie nog veel te fragiel.

De winstgevendheid van het bedrijfsleven blijft een bron van zorg. Zelfs als de winsten met 10 procent opveren, wordt slechts het niveau van 1997 bereikt. Waarmee ten overvloede is onderstreept dat de hoge beurskoersen van toen op drijfzand waren gebouwd. Een treffende illustratie: drie jaar geleden nam internetbedrijf America Online het mediaconcern Time Warner over en creëerde het grootste mediaconcern van wat toen nog de Nieuwe Economie heette. Vorige maand werd bekend dat AOL Time Warner 100 miljard dollar afboekt aan te veel betaalde lucht. De naam AOL dreigt te worden geschrapt, en AOL-baas Steve Case is geen bestuursvoorzitter meer.

Het verwerken van de schade van de zeepbeconomie heeft, kortom, tijd nodig. Tijd om alle opgebouwde onevenwichtigheden weer recht te trekken. De actie tegen Irak kan de stemming extra hebben gedrukt. Maar evengoed kan de kwestie-Irak versluieren dat het nog steeds goed mis is met de wereldeconomie. Wie de beursmalaise en het lage consumentenvertrouwen alleen toeschrijft aan de oorlogsdreiging, degradeert daarmee de nasleep van de zeepbeconomie tot bijzaak. Beleid gericht op herstel, en vooral een beleid dat gericht is op het repareren van de internationale economische betrekkingen, dreigt zo te worden vergeten.

Voor de Amerikaanse president Bush moet er veel aan gelegen zijn dat het herstel van de economie spoedig intreedt. Voor zijn vader kwam de opleving in het najaar van 1992 net te laat om zich zijn uitdager Clinton van het lijf te houden.

De Golfoorlog kwam via de televisie de huiskamers in alsof het om een computerspel ging. Zo zal het dit keer niet gaan. Maar de werkelijkheid zullen we ook nu niet te zien en te horen krijgen.

De Golfoorlog is wel de eerste televisieoorlog genoemd. Via CNN kon je getuige zijn van video-opnamen van bominslagen, live aanwezig zijn bij een briefing van de militairen, een Scud-alarm meemaken met loeiende sirenes onder een nachtelijke hemel waarin Patriotafweerraketten gloeiende banen trokken. Beelden met veel knallen, gepraat, technologie en landkaarten.

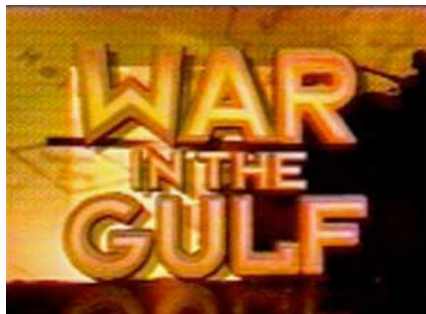
Maar waar waren de doden? Die waren er niet, zo leek het wel. Niemand zag ze en niemand hoorde erover. Wekenlang wist de Amerikaanse legerleiding het publiek niet alleen het idee te geven dat we precies op de hoogte werden gehouden hoe de strijd verliep, maar ook dat de oorlog tegen Irak een 'schone oorlog' was. Met precisiebombardementen op wapenopslagplaatsen en andere militaire doelen werd de vijand onschadelijk gemaakt. Zonder slachtoffers.

Maar nadat de rook was opgetrokken, bleek die zogenaamde 'schone oorlog' een sprookje. Natuurlijk waren er duizenden doden gevallen, en er waren ook geallieerde soldaten gesneuveld. En natuurlijk waren die soldaten in gruwelijke situaties terechtgekomen en hadden ze dingen gedaan die wellicht nu nog aan hun geweten knagen.

Media op afstand

Nu kan een oorlog alleen worden gevoerd als het thuisfront achter je staat. Toen de Golfoorlog begon, steunde een grote meerderheid van de Amerikanen de actie. Maar de verantwoordelijke politici en militairen realiseerden zich terdege dat dit snel kon veranderen als de strijd maar zou blijven duren en er Amerikanen zouden sneuvelen. Daarom deed het Amerikaanse ministerie van Defensie zoals later bleken is, er alles aan om de media op een veilige afstand te houden en gaf het een zo gunstig mogelijk beeld van de oorlog. De toenmalige opperbevelhebber van de strijdkrachten, Colin Powell, en de commandant van de strijdkrachten

De media verliezen de slag om de waarheid

CNN-leader tijdens de eerste Golfoorlog

in de Golf, Norman Schwarzkopf, verschenen dagelijks op de televisie om te vertellen dat de campagne verliep zoals gepland en dat de oorlog snel gewonnen zou zijn. Ze zeiden zo min mogelijk over aantallen doden en posities van troepen op het slagveld. Die gegevens behoorden tot de classified information: militaire geheimen die de vijand niet te weten mag komen. Een prachtig instrument om de berichtgeving te kunnen censureren. De journalisten moesten begrijpen dat een volledig beeld van de realiteit de vijand alleen maar in de kaart zou spelen. Die kijkt, leest en luistert immers ook mee.

Oorlogstrainingen

Journalisten die de oorlog willen verslaan, staan voor een moeilijke keuze. Aan de ene kant hebben ze hun beroepsideaal: het achterhalen van de waarheid. Maar als ze achter het doel van de oorlog staan, willen ze uiteraard niet graag iets publiceren dat dit doel in gevaar kan brengen. Ze moeten zich bovendien voortdurend afvragen of de informatie die ze wél krijgen ook juist is. Want het kan in het belang van de strijdende partijen zijn om de vijand of het thuisfront via de pers te misleiden. Dan wordt ook de vrije pers een propagandamiddel.

Al deze overwegingen spelen ongetwijfeld een rol bij de tweede Golfoorlog. Toch is de oorlogsverslaggeving sinds de operatie *Desert Storm* grondig gewijzigd.

Beeld van Iraq Satellite Channel op 18 maart 2003

Zeker ook voor de burger die wil volgen wat er gebeurt. Internet bijvoorbeeld speelt nu al een prominente rol in de verspreiding van informatie. De ontwikkelingen en zelfs toekomstplannen zijn online te raadplegen. Op de website van de permanente vertegenwoordiging van de VS bij de Verenigde Naties (www.un.int/usa) kun je bijvoorbeeld de relevante speeches van president Bush en minister van Buitenlandse Zaken Colin Powell lezen.

In Nederland geeft internetaanbieder XS4ALL sinds begin maart de Iraakse staatstelevisie gratis door. Met een snelle internetverbinding kun je de zender beeldvullend bekijken. Ook CCTV (Chinees/Engels), Deutsche Welle (Duits/Engels), CNBC Europe, EuroNews, en BBC World zijn niet meer dan een muisklik verwijderd. Mensen die nieuws uit de eerste hand willen vernemen, zijn dus niet meer alleen afhankelijk van Amerikaanse superzenders als CNN.

Ook voor journalisten zijn nieuwe tijden aangebroken. In februari lieten woordvoerders van Defensie weten dat honderden journalisten, zullen worden toegelaten tot tal van Amerikaanse eenheden. Zij hoeven niet langer langs de zijlijn toe te kijken, maar mogen met de troepen mee. Het lijkt gedaan met de vergezichten van oplichtende vuurbollen, beelden van trotse generaals en droge verklaringen van woordvoerders van het Pentagon.

Nu gaan we de echte actie meemaken.

Dat vereist voorbereiding. En ook dat is nieuw. Er worden tal van cursussen 'oorlogstraining voor journalisten' georganiseerd, zowel in de VS als in Engeland. Bij CNN, ABC, en BBC moeten de oorlogsverslaggevers om de twee jaar op training. De nieuwszenders zullen het ook wel uit hun hoofd laten om de verslaggevers onvoorbereid naar het front te sturen.

De waarheid?

Betekent dit alles ook dat we een waarheidsgetrouwer verslag zullen krijgen van de oorlog dan tijdens Desert Storm? Waarschijnlijk niet. Ook hier spelen de effecten van 11 september 2001 een rol. Journalisten in Amerika passen er wel voor op om kritische geluiden te laten horen over de manier waarop de politieke leiders de 'war on terror' willen voeren. Ervaren politieke verslaggevers zeggen dat het Witte Huis onder George W. Bush de politieke agenda zeer strak in de hand houdt. Marc Chavannes, correspondent van NRC *Handelsblad* in Washington, schreef dat de Amerikaanse televisie is gedegradeerd tot 'Powerpoint-presentatie van het Witte Huis en het Pentagon'. En Howard Kurtz, mediaverslaggever van *The Washington Post* zei in de Columbia Journalism Review: 'Heel weinig columnisten en commentatoren zijn dezer dagen bereid de uitgangspunten van de regering in de oorlog tegen het terrorisme te bekritisieren. De oorlog tegen het terrorisme heeft iets radioactiefs en iedere journalist die de president en zijn ploeg op dat front wil uitdagen, moet verschrikkelijk zeker zijn van zijn zaak.' De journaals worden almaar korter, ze bieden meer emotie en de focus ligt op binnenlands nieuws.

Tijdens de Golfoorlog zagen de verslaggevers van CNN de aarde als één grote dramatische nieuwsshow. War in the Gulf, live on your screen. En zo zal het bij deze zender ongetwijfeld straks weer gaan. Maar dat we een objectief verslag van de oorlog zullen krijgen, blijft nog steeds even twijfelachtig. Nee, als we een waarheidsgetrouw verslag van de oorlog willen hebben, zullen we nog een paar jaar moeten wachten. Tot de oorlog allang voorbij is en onafhankelijke onderzoekers de tijd hebben gekregen om de echte, ware feiten boven water te krijgen.

NRC HANDELSBLAD

A4-krant

Golfoorlog

15

IN DEZE KRANT STAAN

BIJDRAGE VAN:

Jaco Alberts
Heleen de Graaf
Karel Knip
Joris Luyendijk
Maarten Schinkel
Rob Schoof
Menno Steketeer
Kris Vrancken

REDACTIE

Gijbert van Es
Marlies Hagers
Koos Metselaar

VORMGEVING

Remy Jon Ming

Langzaam wordt de oorlog tegen Irak ook in Nederland zichtbaar: hekken, gepantserde voertuigen en gewapende patrouilles voor de Amerikaanse ambassade in Den Haag, op een steenworp afstand van het Binnenhof, laten ook Nederland zien dat het menens wordt.

Wat doet de Nederlandse overheid om aanslagen te voorkomen?

Sinds 11 september 2001 was de controle op de nationale luchthaven al aanzienlijk verscherpt, zegt Ruud Wever van de Schiphol Group. Met het oog op de gevolgen van een mogelijke Amerikaanse aanval op Irak wordt op Schiphol, net als op alle andere Europese luchthavens, vanaf 1 januari van dit jaar 100 procent van de bagage die aan boord van een vliegtuig gaat, gescreend.

Voor het personeel 'achter de douane' is het werken onder het nieuwe pasjes- en poortjesregime niet eenvoudiger geworden. Nieuwe medewerkers, tot aan de schoonmakers toe, worden gescreend door het ministerie van Binnenlandse Zaken en zij moeten een examen afleggen over alle veiligheidsprocedures. Wie een Amerikaans toestel wil betreden wordt speciaal gevisiteerd. Op Schiphol zelf wemelt het van de bewaking, tot en met onopvallend opgestelde, maar zwaarbewapende leden van de marechaussee. Maar rond het luchthaventerrein is het stil. 'Met een raket die van de schouder kan worden afgeschoten kan iedere gek in een weiland bij Hoofddorp een toestel raken', zegt een werknemer op Schiphol.

Ook op andere vitale plekken in Nederland valt van de buitenkant weinig te zien. De Deltawerken in Zeeland. Elektriciteitscentrales in de Randstad. De kerncentrale in Dodewaard. Het chemische complex van DSM in Geleen, waar het verkeer op de openbare weg dwars doorheen dendert. Bij de meeste belangrijke objecten is de bewaking 'binnen de poort' verscherpt. Veiligheidspasjes, extra obstakels, autosluizen, toegangspoortjes, scanapparatuur.

Een terroristische aanval op Nederland?

Draaiboeken

Op tal van plekken wordt sinds 11 september gewerkt aan nieuwe draaiboeken en de herziening van rampenplannen die het land moeten beschermen tegen aanslagen of de gevolgen ervan. De gemeente Rotterdam, die zich wat de potentiële risico's betreft mogelijk het beste zou moeten beschermen tegen onheil, verklaart dat zij 'voorbereid is op terroristische aanslagen op hoge gebouwen in de stad, in tunnels of in de haven', zegt woordvoerder Michael Sijbom. De gemeente Den Haag werkt al enige tijd aan een speciaal draaiboek voor de bescherming van vitale doelen in de stad, variërend van de ambassades en residenties tot het Binnenhof, van het Vredespaleis tot het Joegoslavië-tribunaal.

Speciale actieplannen bij de ministeries moeten de kans op een aanslag verminderen, of de gevolgen ervan zoveel mogelijk beperken. Een kleine greep: het kabinet heeft het afgelopen jaar geld uitgetrokken voor uitbreiding van de marechaussee, de politie, de regionale inlichtingendiensten, de AIVD en de militaire inlichtingendienst MIVD om informatie over mogelijke terreuracties te vergaren; voor de instelling van Bijzondere Bijstandseenheden (BBE) bij de krijgsmacht, de politie en de mariniers die moeten optreden bij het ontmantelen of aanhouden van verdachten; voor de aanschaf van bewakingsvoertuigen, voor veertien gepantserde bewakingshuisjes voor de bescherming van vitale objecten, vier waterwerpers, geld voor het afluisteren van satellietcommunicatie, voor internet-recherche bij de Unit Forensische Expertise van het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD) om de gangen van verdachten na te gaan; voor extra controles in de haven van Rotterdam en op Schiphol van passagiers, personeel, vracht en bagage.

Het Prins Maurits Laboratorium van TNO heeft wel een aantal tips voor de beveiliging van de procesindustrie tegen

terroristische aanslagen. Zo ziet TNO kansen om vliegtuigen te keren met metersdikke betonnen wallen rond de industrie. En er zouden 'rocketscreens' kunnen worden gemaakt tegen inkomende raketten.

Er zou misschien ook meer kunnen worden ondernomen tegen een aanslag met nucleaire, biologische en chemische middelen (NBC). In de Verenigde Staten bestaan inmiddels plannen om op tal van plaatsen zogenoemde 'snuffelpalen' neer te zetten om een biologische aanval te ontdekken, maar een betrouwbaar en snel werkend systeem moet ook daar nog worden ontwikkeld.

Artsen in Nederland kregen na de eerste miltvuurbesmettingen in de Verenigde Staten een cd-rom thuis met informatie over onbekende ziektebeelden die door NBC-middelen worden veroorzaakt. Het ministerie van Volksgezondheid liet miljoenen pokkenvaccins aanmaken; de overheid kocht een nieuwe voorraad jodiumproflaxie aan voor een eventuele nucleaire aanslag en de voorraad antibiotica - tegen antrax - werd geïnventariseerd. Rondom de drinkwaterreservoirs zijn extra hekken en camera's geplaatst in een poging opzettelijke besmetting te voorkomen.

Stemmingmakerij?

Hoe veilig is een land als Nederland, zelfs als alle denkbare maatregelen zouden zijn genomen? 'Als je aanslagen wilt plegen in Nederland, of waar dan ook in Europa, zijn er mogelijkheden te over', zegt Dick Leurlijk van Clingendael. 'Onder de bevolking bestaat nog steeds een soort ongelof dat er iets kan gebeuren bij ons. Ik denk wel eens, heel cynisch, dat ook Nederland een wake up call nodig heeft, met een aanslag, om zich heel goed bewust te worden wat hier eigenlijk op het spel staat. Er is geen enkele reden om aan te nemen waarom Nederland niet bij het terrorisme betrokken zou worden. Wij zijn ook een representant van de

wereld van de 'ongelovigen'. 'Generaal-majoor der mariniers b.d. Cees Homan is het met hem eens: 'Als militair vind ik dat wij met het sturen van Patriots naar Turkije partij hebben gekozen voor de Amerikanen, ook al wordt het door onze regering gezien als een defensieve daad. De Iraakse regering en terroristische organisaties zullen dat toch anders inschatten.'

Heeft waarschuwen dan wel zin? Zorgt dat niet alleen maar voor paniek? In Groot-Brittannië wordt de openheid van premier Tony Blair door de oppositie uitgelegd als stemmingmakerij, als pogingen om angst te creëren en de bevolking klaar te stomen voor een oorlog. Ook in Nederland klinken dergelijke geluiden.

'Je moet geen paniek zaaien onder de bevolking', zegt Homan. 'Je kunt de bevolking heel objectief en zakelijk vertellen wat reële dreigingen zijn en wat niet. Nu ontbreekt dat bewustzijn ten enen male in Nederland. Wij denken nog steeds dat wij op een eiland leven in een boze wereld.'

Te veel grenzen

Er is iets wat de Nederlandse overheid wel zou kunnen doen, zeggen de deskundigen: eens kritisch kijken naar haar eigen organisatie. Niet alleen zijn politie, marechaussee, het leger en de reserves te klein om de vitale objecten langdurig te beschermen, het veiligheidsbestel is volgens sommigen veel te complex en versnipperd, en niet ingericht op een landelijke aanpak. Er zijn talloze andere betrokkenen, van de departementen tot de mobiele eenheid: Justitie, Binnenlandse Zaken, de marechaussee, het leger, het landelijk parket van het openbaar ministerie, brandweerregio's, de inlichtingendiensten, de geneeskundige keten.

'Het is te ingewikkeld', zei hoogleraar Muller afgelopen zomer. 'Er zijn te veel grenzen. Er doen zich te veel kansen voor dat het misgaat. Het huidige veiligheidsbestel past niet bij een vitale manier om de terreurbestrijding vorm te geven. Niet alleen de terreurbestrijding, maar ook de andere taken van de veiligheidsector leiden ertoe dat wij nu daadwerkelijk werk moeten maken van een reorganisatie van het gehele veiligheidsbestel.'